

Vijfjaarlijkse Prijs van de Koninklijke Academie
voor Nederlandse Taal- en Letterkunde
voor podiumteksten 2012 (periode 2007-2011)

Voor de periode 2007-2011 waren er vier genomineerden: Tom Lanoye met *Atropa* (2008), Lot Vekemans met *Gif* (2009), Rachida Lamrabet met *Belga* (2010) en Paul Pourveur met *Plot your City* (2011). De jury, bestaande uit Anne Marie Musschoot, Georges De Schutter, Geert Van Istendael en voorzitter Patrick Lateur, kende de prijs toe aan Tom Lanoye voor *Atropa*.

In *Atropa. De wraak van de vrede* zoekt Tom Lanoye naar de wortels van het kwaad dat oorlog en geweld heet, en analyseert hij de oorlogsretoriek en het spel van de macht. Daarvoor grijpt hij terug naar gegevens uit de Trojaanse sagencyclus zoals die in tragedies van Aischylos en vooral Euripides verwerkt zijn. Daarbij springt de auteur creatief en vrij om met de verhalen over Agamemnon en drie Griekse vrouwen (Ifigeneia, Klytaimnestra, Helena) en drie Trojaanse (Hekabe, Cassandra, Andromache). Die figuren vormen net evenveel invalshoeken om oorlog en macht te ontmaskeren en de onmenselijke gevolgen ervan voor het voetlicht te halen.

Maar Lanoye gaat verder, veel verder: de universele thematiek wordt geactualiseerd doordat hij in de aloude clash van de beschavingen (Hellas – Troje) de imperialistische taal van het tijdperk Bush laat weerklinken, met de clash tussen westen en oosten. En hij slaagt er dan ook nog in om die recente geschiedenis in zijn juiste proporties te zien. Nergens weegt de actualiteit door: het verhaal van Troje garandeert de afstand die wij nodig hebben om de universaliteit van de problematiek te doorzien.

Het hele stuk door wordt de retoriek van het klassieke drama naadloos vermengd met die van de westerse imperialistische realiteit. De klassieke held versmelt met de hedendaagse machthebber, en in die versmelting wordt de psychische incompetentie van de potentat-van-alle-tijden nog eens extra uitvergroot. Tegelijk weet Lanoye de taal dienstbaar te maken aan zijn project. Bij de vertaling van die rijke ideeënwereld kiest hij voor een jambische zesvoeter, met het poëtische getal zes als referentie aan de klassieke alexandrijn en met het prozaïsche metrum van de allereenvoudigste zeggingswijze in de Germaanse talen. Door het heel consequente, welhaast obstinate, gebruik van die versvorm slaagt Lanoye erin om de drammerigheid en de banaliteit van het oorlogsdiscours op te roepen, en tegelijk de gruwelijke ethische logica ervan intact te laten: de heilige oorlog is van alle tijden en dus horen we hem ook op klassieke wijze te bezingen. En dat doet Lanoye in zijn zo typische beeldrijke taal, waarin ook de poëzie nooit veraf is.

De integratie van onze tijd in het tijdloze kader van de klassieke cultuur is niet beperkt tot formele of zelfs formalistische taalafspraken. Het belangrijkste in dit toneelstuk van Lanoye is de beredeneerde keuze tussen dood en leven als straf – of uitkomst – voor wie een misstap heeft begaan – of wie die eigenlijk niet heeft begaan. De klassieke Griekse dramaliteratuur zit vol dood, en Lanoye respecteert dat thema: niemand van de protagonisten ontsnapt, en voor ieder van hen wordt de ijzeren logica van die definitieve

overgang ragfijn uiteengezet. Niemand? Toch niet: alleen Agamemnon, de klassieke held, de hedendaagse potentat, blijft in leven, en dat is helemaal anders dan in de klassieke mythe. Maar intussen hebben wij, mensen van de eenentwintigste eeuw, natuurlijk door dat aan de overkant van de dood geen wrekende god op wacht staat, een god die de eeuwige gerechtigheid in gang zal zetten en aan de gang zal houden. Voor de eigentijdse mens Lanoye is er maar één vorm van gerechtigheid: de overtreder zal tot het einde van zijn dagen met zijn misstap geconfronteerd blijven. En dat lot wacht Agamemnon dus aan het begin van onze eeuw.

Atropa. De wraak van de vrede is zowel inhoudelijk als taalkundig een sterk werkstuk. Daarmee bewijst de romancier en dichter Lanoye dat hij ook een begenadigd theaterauteur is. Dat het stuk zowel in binnen- als buitenland met eclatant succes is opgevoerd heeft de jury van de KANTL niet in beslissende mate tot haar positieve oordeel gebracht. Daarvoor zijn de verdiensten van het stuk ook in 'abstracte' geschreven vorm overtuigend genoeg. Maar men kan er natuurlijk ook niet omheen: dat succes is er nu eenmaal geweest, en het was overweldigend. De Academie is heel blij met het feit dat haar oordeel, dat gebaseerd is op literaire overwegingen bij een podiumtekst, ook door theaterdepten van verschillende landen gedeeld wordt.

Om al die redenen kent de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde haar Vijfjaarlijkse Prijs voor Podiumteksten 2012 toe aan Tom Lanoye voor *Atropa. De wraak van de vrede*.